

УКРАЇНА ПАТРІОТИЧНА

Науково-популярний журнал,
серпень 2017 року

Свідомий патріот своєї землі, нації є передумовою сили й
могутності Української держави.

Григорій Ващенко

ТЕМА НОМЕРУ:

Чи можна виховати ПАТРІОТИЗМ?

Задивляюсь у твої зіниці

Задивляюсь у твої зіниці
Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік...

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.

Рідко, нене, згадують про тебе,
Дні занадто куці та малі,
Ще не всі чорти живуть на небі,
Ходить їх до біса на землі.

Бачиш, з ними щогодини б'юся,
Чуєш — битви споконвічний грук!
Як же я без друзів обійдуся,
Без лобів їх, без очей і рук?

Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Ради тебе перли в душу сію,
Ради тебе мислю і творю...
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать обраци — все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

Відділ національно-патріотичного виховання
Міністерства молоді та спорту України

Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України

Наукова бібліотека
Київського національного університету культури і мистецтв

Кафедра міжнародного туризму
Факультету готельно-ресторанного і туристичного бізнесу
Київського національного університету культури і мистецтв

Україна патріотична

Науково-популярний журнал

Серпень 2017 року

Київ – 2017

ЗМІСТ

Колонка головного редактора

Горбань Юрій. НІХТО, КРІМ НАС!.....5

Патріотизм у кожному з нас

Петрочко Жанна, Кириченко Валентина. ПАТРІОТИЗМ: СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ.....7

Петрочко Жанна. НОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ У ВИКЛИКАХ ЧАСУ.....11

Честь і воля здобуваються у боротьбі

Баранов Віктор. ДО УКРАЇНЦІВ.....23

Ляхович Микола. ФОРМУВАННЯ ОБОРОННОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ОСНОВА ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....25

Окрилені Україною

Гаврилюк Алла. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ.....29

Гаврилюк Алла. ОКРИЛЕНІ УКРАЇНОЮ або ПРО ДІЄВИЙ ПАТРІОТИЗМ.....43

Україна – це ми. Ми – це Україна

Скаченко Олена. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: НАГОЛОСИ СУЧАСНОСТІ.....55

Горбань Юрій,

*кандидат культурології, доцент
кафедри інформаційної, бібліотечної та
архівної справи, директор Наукової
бібліотеки Київського національного
університету культури і мистецтв*

НІХТО, КРІМ НАС!

У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває національно-патріотичне виховання.

Актуальність науково-популярного електронного журналу «Україна патріотична», перший випуск якого побачить світ до Дня Незалежності і присвячений темі патріотизму, зумовлена тим, що нині значні акценти бібліотечної діяльності спрямовані на утвердження української національної ідентичності; збереження, популяризацію і продовження українських культурно-історичних традицій.

Ми прагнемо довести, що українська нація є незалежною та самобутньою. Ми долучаємося до виховання в молоді почуттів національної свідомості, гідності, поваги і любові до рідної землі, національних героїв; шанобливого ставлення до української мови.

Утворення політичної української нації є результатом здобуття державного суверенітету та незалежності України, проголошених Декларацією про державний суверенітет України 16 липня 1990, Актом проголошення незалежності України 24 серпня 1991 та закріплених Всеукраїнським референдумом 1 грудня 1991 р.

Відео

Прийняття Декларації про державний суверенітет України,
16 липня 1990 р.

<https://www.facebook.com/volodymyrgroysman/videos/576172645884987/>

Суспільно-державницькі (національні) цінності

України: соборність, самобутність, воля, гідність українського народу.

Соборність – єдність, неподільність усіх територій держави, що передбачає спільну відповідальність і взаємне духовне збагачення та розвиток.

Самобутність – це національна неповторність, оригінальність, яка проявляється окремою особистістю чи групою у ментально обумовленому художньо-мистецькому світосприйнятті, прагненнях, національно прийнятних способах спілкування, діяльності, поведінки.

Воля – це здатність (дар), намір або кероване намагання, міцне прагнення досягти мети; рішучість і сила особистості владно завершити справу; самоконтроль і незалежність, свобода дій.

Гідність українського народу – результат самоповаги, що викликає повагу інших народів, це відстоювання своїх духовно-моральних і державницьких позицій; усвідомлення власної ваги й громадянського обов'язку у міжнародному співтоваристві.

Петрочко Жанна,

доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту проблем виховання Національної Академії Педагогічних Наук України

Кириченко Валентина,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання Національної Академії Педагогічних Наук України

ПАТРІОТИЗМ: СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ¹

Сакраментальні питання про свідому ідентифікацію з певним народом, сенс патріотичної поведінки й віднайдення ефективних методів виховання патріотизму хвилюють людство не одне тисячоліття. На них неодноразово намагалися відповісти філософи і педагоги, державні діячі й пересічні громадяни, однак кожне нове покоління все одно продовжує шукати свої скориговані часом і обставинами відповіді.

---

¹ Підготовлено за матеріалами тренінгу з національно-патріотичного виховання «Окрилені Україною». – Рівне, 2017.

Кожен з нас тією чи іншою мірою ідентифікує себе з Україною, плекає у собі почуття патріотизму. Роль і значення патріотизму зростають на крутих поворотах історії, коли об'єктивні тенденції розвитку суспільства супроводжуються підвищенням напруження сил його громади (війни, соціальні конфлікти, кризи, стихійні лиха тощо).

Прояви патріотизму в такі часи відзначені високими благородними поривами,

Відповідальне завдання національно-патріотичного виховання полягає у тому, щоб слова «Україна», «патріотизм» набували для молоді людини особливого смислу, тобто сприймалися не лише розумом, а й серцем.

особливою жертівністю в ім'я усього народу, своєї Батьківщини, що змушує говорити про патріотизм як складне і, безумовно, особливе явище.

Для того, щоб кожен міг сказати «Нас єднає Україна», «Ми окрилені Україною», потрібно розуміти глибинні, теоретичні витоки такого почуття-цінності, як патріотизм.

Вперше слово «патріот» з'явилося в часи Великої французької революції 1789–1793 рр.

Патріотами тоді себе називали борці за народну справу, захисники республіки на противагу зрадникам з табору монархістів.

Ідея патріотизму в усі часи посідала особливе місце не тільки у духовному житті суспільства, а й усіх найважливіших сферах його діяльності – в ідеології, політиці, економіці, культурі, історії, екології тощо.

На кожному історичному етапі розвитку будь-якого суспільства **зміст і спрямованість** патріотизму визначаються, насамперед, духовним і моральним кліматом, історичною

пам'яттю, культурним корінням, що живить суспільне життя багатьох поколінь, політикою держави, згуртованістю громадян навколо національної ідеї.

На макрорівні патріотизм постає значимою частиною суспільної свідомості, що проявляється у колективних настроях, почуттях, оцінках, у ставленні до свого народу, його образу життя, історії, культурі, державі, системі засадничих цінностей.

На особистісному рівні патріотизм є найважливішою, стійкою характеристикою людини, що виражається у її світогляді, моральних ідеалах, нормах і проявах поведінки. Можна також стверджувати, що патріотизм – це своєрідний формат життєвих орієнтацій громадянина у реалізації його життєвої стратегії, яка відповідає реальним соціальним інтересам і очікуванням його найближчого оточення, громади, суспільства і держави, закарбований у його свідомості, віднайдений у смислі власного існування та втілення у способі життєдіяльності.

Патріотизм проявляється у вчинках і діяльності людини. Він завжди буває конкретним і спрямованим на реальні об'єкти. Діяльнісна сторона патріотизму є визначальною; саме вона

Патріотизм слід вважати потужним мобілізаційним ресурсом суспільства (нації, соціальної групи, особистості), який здатен забезпечити інтеграцію умов, зусиль і засобів задля забезпечення розв'язання нагальних стратегічних, геополітичних, національних, культурних та інших проблем.

Звідси патріотизм постає стратегічною позицією, яка має бути розвинена і чітко означена у смисложиттєвих пріоритетах особистості, згуртуванні намірів спільності, програмах стабілізації суспільства, політичних інтересах держави.

здатна перетворювати чуттєве начало у конкретні для Вітчизни, держави і суспільства справи і вчинки.

У патріотизмі гармонійно сполучаються відданість Вітчизні з вшануванням кращих національних традицій, усвідомленням значущості збереження історичної пам'яті для сучасного етапу розвитку України. Водночас патріотизм є чужим націоналізму, шовінізму, сепаратизму і космополітизму, він також не має нічого спільного з ідеологічними спекуляціями.

Презентація

Впровадження тренінгової програми для педагогічних працівників
«З Україною в серці»

SlideShare: https://www.slideshare.net/IP_NAPS/6-65577164

Петрочко Жанна,

*доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з науково-
експериментальної роботи
Інституту проблем виховання Національної
Академії Педагогічних Наук України*

НОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ У ВИКЛИКАХ ЧАСУ

Під впливом радянської доби, тотальної маніпуляції упродовж багатьох років відбувалося повільне вмирання українського. Це обумовило в сучасних умовах низку складностей, а саме: неоднотайність в обговоренні історичного шляху України, її минулого; певну зневіру і пасивність у процесах реформування; зорієнтованість більшою мірою на сторонню допомогу, ніж на власну активність.

Невиправданою безпечністю можна назвати й певну переконаність-позицію, що зміни, здобуті під час і після Революції Гідності, незворотні. Ще досі залишається відкритим ключове для розвитку України питання: котра з двох умовних частин суспільства переважить – менша активна, яка може повести країну вперед і трансформувати, чи навпаки – більша, традиційна і консервативна, яка може розвернути її назад. Відтак, потрібно постійно бути готовими до дій і протидій в ім'я України.

Мета статті: розкрити сутність патріотизму як почуття-цінності, визначити його нові акценти, схарактеризувати алгоритм формування патріотизму та основні шляхи кадрового забезпечення національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Патріотизм – це особливе, тобто безумовне і високосмислове почуття-цінність, яке характеризує ставлення особистості до Батьківщини, народу, держави та до самої себе.

Базовими складниками почуття патріотизму є: любов до

У контексті зазначеного патріотизм як любов вищого порядку можна розглядати в двох аспектах:

- з одного боку, як сильне емоційне переживання, відчуття прихильності до України, незримий зв'язок з нею (люблять не за що, а тому, що не можуть не любити). Звідси патріотизм – це відчуття приналежності, бажання відчувати і розуміти корені свого народу, силу свого роду; це милування красою української природи;

- з іншого боку, як любов до українців, оскільки патріотизм, який вчить ненавидіти будь-кого, не є чесною.

Батьківщини, народу, держави; діяльнісна відданість Батьківщині; суспільно значуща цілеспрямованість; гуманістична моральність; готовність до самопожертви; почуття власної гідності (за визначенням І. Д. Беха).

У викликах часу саме педагогам, виховникам, наставникам потрібно допомогти дітям, молодим людям відчути й усвідомити любов до України як найвищу цінність, зрозуміти через таку любов сутність патріотизму.

Українська проблема – відсутність консенсусу у суспільстві, що грає на руку зовнішнім ворогам, сприяє маніпуляції, а також відтерміновує внутрішній

поступ нашої країни. Водночас без спільної позиції, усвідомлення національної єдності неможливо побудувати сильну націю-державу.

Осердям сучасного національно-патріотичного виховання має стати вироблення переконаності дітей і дорослих, що сила українців в їхній єдності. Така єдність має проявлятися не лише в схожості уподобань, звичаїв, традицій, а в єдності позиції, що Україна – суверенна держава – незалежна у здійсненні внутрішньої і зовнішньої політики.

Для формування відчуття єдності насамперед слід вчити дітей і дорослих: почути аргументи іншого, зрозуміти позицію опонента; виявити толерантність і повагу до співгромадян, працювати у команді, розуміти роль соціальної солідарності й соціального партнерства, усвідомлювати силу єдності власної громади тощо.

З метою усвідомлення важливості єдності потрібно подивитися на Україну як на землю своїх батьків і як на майбутнє своїх дітей. У зв'язку з цим, необхідно поставити перед собою мету – побудувати успішну країну і заможне суспільство.

На зазначеному шляху доцільно рухатися вперед поступально, крок за кроком, ставлячи реальні цілі, формулюючи адекватні очікування. Зокрема, першим завданням у такому поступі є подолання байдужості громадян у ставленні до долі України, її майбутнього.

Разом з тим, для успішної побудови оновленої держави, виховання небайдужих, вільних і водночас упевнених у своїх силах громадян потрібно створювати позитивну перспективу, тобто моделювати і презентувати шляхи виходу з негативних процесів. У цьому плані йдеться про акцентування уваги на кращих зразках успіху і взаємодопомоги, презентування якомога більшої кількості цікавих й ефективних національно-патріотичних заходів чи проектів.

Безумовно, національно-патріотичне виховання має бути ненав'язливим. Основні його характеристики в сучасних умовах – наскрізність, оптимальне використання потенціалу урочної та позаурочної діяльності, пошук нових технологій, найбільше бажаних і цікавих для сучасних дітей форм і методів роботи; використання мережі Інтернет, активне заохочення і підтримування ініціатив вихованців.

Патріотизм – це почуття-цінність, яке можна формувати, розвивати. Три процесуальні компоненти такого процесу – пізнання, осмислення; емоційне занурення; практичне втілення, досвід національно-патріотичного вчинку.

Детальний алгоритм формування цінності патріотизму має наступний вигляд:

1. Чітко роз'яснити дитині, що таке патріотизм.
2. Пояснити значення патріотизму для будь-якої цивілізованої країни світу.
3. Розтлумачити зміст кожного складника патріотизму, навести конкретні приклади відповідних дій знайомих і незнайомих дитині людей за кожним складником.
4. Проговорити значення патріотичних вчинків/дій для дитини особисто, її батьків, знайомих, міста/села тощо.
5. Пробудити інтерес дитини за допомогою спеціально оформленого середовища, кращої української музики, відеороликів, народного фольклору тощо. Виняткове значення має емоційність вчителя/наставника як ключовий чинник у створенні позитивного образу-враження.
6. Попросити дитину пригадати свої емоції, переживання, коли вона здійснювала хоча б маленький патріотичний вчинок; запитати, як на вчинок відреагували батьки, друзі.
7. Якщо дитина сама не виявляє ініціативи щодо патріотичного вчинку/дії, запропонувати якусь ідею, можливість участі у заході/проекті, наснажити її.
8. Створити сприятливі умови, дати конкретне завдання, роль; постійно проговорювати відчуття дитини.
9. Відзначити успіхи дитини, підтримати її, пояснити значення її патріотичних дій / «добрих справ», закріпити позитивне враження від патріотичного вчинку, зміцнити самоповагу юної особистості, її власну гідність.

У викладеному вище алгоритмі надзвичайно важливим є пробудження і стимулювання у дітей позитивних переживань, емоцій, пов'язаних із національно-патріотичними діями, заходами. Водночас патріотизм не повинен викликати лише сентиментальні емоції – він нині має стати продуктивно-дієвим, закликати до реальних дій, активності.

Змістові акценти

національно-патріотичного виховання у викликах часу:

- вчити захищати почуття власної гідності і гідності українського народу;
- культивувати відданість, уміння визначати і досягати соціально значущі цілі;
- більше знайомити з видатними історичними постатями українцями, відомими митцями чи спортсменами - патріотами;
- на таких прикладах вчити дитину формулювати власне життєве патріотичне кредо;
- формувати бізнес орієнтоване мислення на користь України.

Отже, на вістря слід підняти ідею сучасного самодостатнього українця-державника, який: вільно розмовляє українською мовою і не тільки, визнає свою приналежність до української нації і державотворення, шанує цінності й символи держави; є духовно багатогою особистістю; хоче бути господарем своєї землі, яку любить і готовий захищати; якому «є що сказати світові».

Зміст національно-патріотичного виховання чітко окреслено в Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки. Зокрема, в Стратегії визначено:

а) в основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею зміцнення української державності;

б) консолідувати українське суспільство потрібно навколо спільного майбутнього, захисту територіальної цілісності України, реформ і державотворення.

Реалізуючи зазначений зміст у практику роботи з дітьми та молоддю, протягом останніх років багато зроблено освітянами, іншими фахівцями соціальної сфери щодо національно-патріотичного виховання. Водночас на часі вельми важливо правильно проаналізувати здобутки, не розгубити навіть дрібні інновації, узагальнити кращий досвід, щоб примножити його у найближчій перспективі.

Для акумулювання національно-патріотичних ініціатив потрібно мати опору, об'єднувальний стержень.

При цьому актуально, щоб об'єднання молодих людей відбувалося навколо позитивних ідей, явищ, процесів, ідей українського державотворення.

Якщо ж стержень не буде виплавлено спільними зусиллями держави і суспільства, молодь шукатиме альтернативу, об'єднуючись навколо гострих проблем, конфліктів, протистоянь, проблем влади тощо.

Враховуючи міжнародний досвід, створити єдиний суспільний стержень дозволять спільні принципи-цінності, національні чи суспільно-державницькі цінності, що лежать у площині патріотизму і громадянськості.

Саме вони забезпечуватимуть розвиток української нації через згуртування народу, через усвідомлення твердження «Ми – українці».

Такі цінності дозволять об'єднати зміст державних програм, і галузеві пріоритети, стати інструментом партнерства на різних рівнях; окреслити стратегічний курс і тактику дій України. Такі цінності – основа для виникнення і морального прийняття рішень в інтересах народу, нації, держави; кінцева мета, якої прагне людина-патріот.

В Україні національними (суспільно-державницькими) цінностями можуть бути: соборність, самобутність, гідність, воля. Зокрема, *соборність* як єдність, неподільність усіх територій держави передбачає спільну відповідальність і взаємне духовне збагачення та розвиток; *самобутність* – це національна неповторність, оригінальність, яка проявляється окремою особистістю чи групою у ментально обумовленому художньо-мистецькому світосприйнятті, прагненнях, національно прийнятних способах спілкування, діяльності, поведінки; *воля* – це здатність (дар), намір або кероване намагання, міцне прагнення досягти мети; рішучість і сила особистості владно завершити справу; самоконтроль і незалежність, свобода дій; *гідність* українського народу – результат самоповаги, що викликає повагу інших народів, це відстоювання своїх духовно-

Із втратою державності часів Княжої Доби, **українці століттями виборювати** свою самобутність, яка кристалізувалася не лише в плеканні української мови і культури, але й у міжетнічних симбіозах на теренах України, які теж були унікальними і неповторними. Однак через незахищеність власної і національної гідності українців країна застрягла на половині дороги між радянським тоталітарним минулим і вільним європейським майбутнім. Щоб вирватися із цієї невизначеності, українці отримали шанс – **Революцію Гідності**.

моральних і державницьких позицій; усвідомлення власної ваги й громадянського обов'язку у міжнародному співтоваристві.

Нині цінності (соборність, самобутність, гідність, воля) знайшли відображення у Постанові Верховної Ради України «Про рекомендації Парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді» від 23.02.2017 р. № 1908-VIII. Такі цінності дозволять сформуванню «українську сутність» громадян, а отже, розтлумачення їх змісту і значення – справа загальнодержавна, різнорівнева.

Враховуючи зазначене, першочерговим кроком нині є кадрове забезпечення процесу національно-патріотичного виховання дітей та молоді, що можливе шляхом навчання фахівців за допомогою сучасних інтерактивних форм і методів роботи.

Прикладом інтерактивного навчання може слугувати чотириденний тренінг з національно-патріотичного виховання для педагогічних працівників «З Україною в серці» та триденний тренінг для представників структурних підрозділів із питань молоді та спорту, представників громадських організацій, інших фахівців соціальної сфери «Окрилені Україною». Такі тренінги проводяться в Україні з кінця 2015 р. за програмами, розробленими і апробованими Інститутом проблем виховання НАПН України.

Саме тренінги через ігрові прийоми, зовнішній і внутрішній діалог, динамічне спілкування, спостереження за реакціями і намірами інших, самоаналіз власних сумнівів і можливостей, відпрацьовування конкретних вправ дозволяють наповнювати патріотизм особистісним смислом.

Презентація

Жанна Петрочко: Змістові акценти національно-патріотичного виховання у викликах часу

<https://www.slideshare.net/secret/8ltoWjBDw6IWL3>

Визначення змісту програми тренінгу обумовлено такими позиціями:

1. Важливо чітко окреслити сутність і схарактеризувати складники патріотизму, аби не підмінювати поняття;

2. Потрібно знати ризики і розуміти нові акценти національно-патріотичного виховання, аби усвідомлювати виклики сучасності і протидіяти маніпулюванню;

3. Слід усвідомлювати, що результат національно-патріотичного виховання значною мірою визначатиметься використанням доцільних методів і сучасних форм роботи, аби формувати у дітей образ-враження.

4. Необхідно, щоб національно-патріотичне виховання стало відповідальною діяльністю різних державних структур, а не обмежувалося лише освітою. До цього процесу варто активно залучати різних партнерів й водночас розгорнути інформаційне поле обміну напрацьованими кращими сучасними технологіями, аби не дублювати один одного й раціонально використовувати ресурси.

Зазначене знайшло відображення у змістових блоках програми: патріотизм як суспільна та особистісна цінність; виклики, загрози і нові акценти національно-патріотичного виховання; партнерство у національно-патріотичному вихованні; технологічне забезпечення національно-патріотичного виховання; участь в житті суспільства як вияв громадянсько-патріотичної позиції

Оптимальні умови для інтерактивного навчання мають навчальні заклади. У багатьох таких закладах, як правило, створено народознавчі чи краєзнавчі світлиці, функціонують

різноманітні гуртки і музеї національно-патріотичного змісту, школи ремесел. Творчі роботи дітей, особлива атмосфера створюють сприятливе середовище сильного позитивного емоційного занурення у проблему, що надзвичайно важливо для інтеракції.

Проведення тренінгів на базі позашкільних навчальних закладів для представників різних галузей дозволяє:

- готувати координаторів процесу національно-патріотичного виховання дітей та молоді, які розуміють ресурси і можливості інших організацій, установ;
- створювати міждисциплінарні команди підготовлених фахівців, тренерів, які можуть за допомогою каскадного способу працювати на місцях;
- забезпечити єдину концептуальну лінію навчання, обговорити спільні підходи до відповідної діяльності; визначити змістові акценти навчання різних спеціалістів;
- збагатити власний досвід кращими практиками й популяризувати свої знахідки, проекти;
- гарантувати реальне партнерство, що сприяє консолідації зусиль і суспільній солідарності на різних рівнях.

Загалом від квітня 2015 до квітня 2017 р. науковими співробітниками Інституту проблем виховання НАПН України проведено більше 25 тренінгів у різних регіонах України (міста Київ, Северодонецьк (Луганська обл.), Святогірськ (Донецька обл.), Херсон, Запоріжжя, Одеса, Кропивницький, Кривий Ріг та інші).

Пройшли навчання і отримали сертифікат близько 500 учасників з усіх регіонів України. 73 особи стали тренерами з національно-патріотичного виховання й отримали відповідне свідоцтво державного зразка.

У квітні 2017 р. в м. Крижопіль Вінницької області відбулося засідання Першої всеукраїнської школи тренерів з національно-патріотичного виховання, які пройшли навчання за програмою «З Україною в серці».

Створення системи навчання з питань національно-патріотичного виховання – важливе питання, оскільки має місце суспільна потреба розгорнути різнорівневу систему навчання педагогів, молодіжних лідерів, а також тих, хто працює з молоддю, аби: розібратися у суспільно-державницьких цінностях, сутності й складових патріотизму та громадянськості; проаналізувати власні тривоги й застереження, разом знайти відповіді на гострі запитання; зустріти однодумців, знати координаторів і партнерів; наснажитися на нові національно-патріотичні ініціативи.

Таким чином, нове осмислення патріотизму дозволяє усвідомлювати сутність патріотизму як почуття-цінності, що виражається у ставленнях до Батьківщини, народу, держави та себе особисто, а нові змістові й процесуальні акценти дають змогу зрозуміти діяльнісно-продуктивний характер патріотизму в сучасних умовах.

Ефективним шляхом кадрового забезпечення національно-патріотичного виховання дітей та молоді є використання інтерактивних тренінгових технологій.

Нині актуальність національно-патріотичного виховання не зменшується, адже у вирі подій і суспільних змін доцільно пам'ятати: ціна питання – безпека України, її територіальна цілісність, свобода і вибір дітей, гідність українців і гідність нації.

Література

1. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб. / І. Д. Бех, В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко. – 2-ге вид., змін. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2016. – 140 с.
2. Окрилені Україною (тренінг з національно-патріотичного виховання молоді) : посіб. / Ж. В. Петрочко, В. І. Кириченко. – Харків : Видавець Панов А.М., 2016. – 134 с.

Засідання першої Всеукраїнської школи тренерів з національно-патріотичного виховання, м. Крижопіль Вінницької обл., квітень 2017 р.

Відео

Час змін: Жанна Петрочко про виховання патріотів
https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Fwww.youtube.com%2Fwatch%3Fv%3Dp3Lq2cWQ-IY&h=ATNvj2aP19tkdisbJrjNkm7wnlmc86fpp-ph0YRC9DfUa8G4pdssdwwstjZIDA1R9jBCFgulJaG3j_bFv1T3FmfSYSRK57E84MO_QbP8pVtWUEaO9zR3OOEPMeEMhNB1bQLiuL7jeOqQTpw

Баранов Віктор,

український письменник,

Голова Національної спілки письменників України.

ДО УКРАЇНЦІВ

Я запитую в себе, питаю у вас, у людей,
Я питаю в книжок, роззираюсь на кожній сторінці:
Де той рік, де той місяць, той проклятий тиждень і
день,
Коли ми, українці, забули, що ми – українці?
І що в нас є душа, повна власних чеснот і щедрот,

І що є у нас дума, яка ще од Байди нам в'ється,
І що ми на Україні – таки український народ,

А не просто юрба, що у звітах населенням зветься. І
що хміль наш – у пісні, а не у барилах вина,
І що щедрість – в серцях, а не в магазинних вітринах.

І що є у нас мова, і що українська вона,
Без якої наш край – територія, а не Вкраїна.

Я до себе кажу і до кожного з вас: – Говори!
Говорімо усі, хоч ми й добре навчились мовчати!
Запитаймо у себе: відколи, з якої пори
Почали українці себе у собі забувати?

Запитаймо й про те, як ми дружно дійшли до буття,
У якому свідомості нашій збагнути незмога,
Чом солодшим од меду нам видався чад забуття
Рідних слів, і пісень, і джерел, і стежок від порога?

Українці мої! То вкраїнці ми з вами – чи як?

Чи в «моголах» і вмерти судила нам доля пихата?
Чи в могили й забрати судилось нам наш переляк,
Що розцвів нам у душах смиренністю «меншого брата»?

Українці мої! Як гірчать мені власні слова...
Знаю добре, що й вам вони теж – не солодкі гостинці.
Але мушу казати, бо серце, мов свічка, сплива,
Коли бачу, як люто себе зневажають вкраїнці.

Українці мої! Дай вам Боже і щастя, і сил.
Можна жити й хохлом, і не згіркне від того хлібина.
Тільки хто ж колись небо нахилить до ваших могил,
Як не зраджена вами, зневажена вами Вкраїна?..

"Господнє призначення кожного письменника:
"За всіх скажу, за всіх переболію" (П. Тичина).
Оце уболівання за упосліджену українську душу
(оскільки ми – українці і в Україні суцї) повинно
бути найголовнішим і ключовим "нервом"
творчості, взагалі існування в цьому світі...

Віктор Баранов

Ляхович Микола,

начальник відділу національно-патріотичного виховання Міністерства молоді та спорту України

ФОРМУВАННЯ ОБОРОННОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ОСНОВА ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

На основі європейського досвіду доцільно зазначити, що, приміром, у Франції основними завданнями формування оборонної свідомості, перш за все, є донесення національних цінностей держави комунікаціями французької мови та культури. Задля цього вихованцям надаються такі компетенції:

1) Захист французької мови і культури, який включає в себе вміння читати національні філософські трактати і розуміти їх історичний контекст.

2) Уміння верифікувати джерела інформації. Суть у тому, що у демократичних вільних країнах не намагаються «обмежувати» доступ до джерел інформації адже в глобалізованому відкритому соціумі це практично неможливо завдяки новітнім інформаційним технологіям таким як Інтернет.

У той же час, французи, ж усі раціональні європейці, витрачають свої зусилля на те, щоб надати вихованцям навички перевіряти інформацію та джерела на достовірність.

До прикладу, можуть розділити вихованців на мікро-групи і роздати всім по маленькому клаптику від якогось великого маловідомого зображення та поставити завдання, щоб кожна група по отриманому клаптику описала що на ньому зображено і частиною чого воно є. Після того ж всі групи викладуть свої аналітичні версії про те, що їхній клаптик представляє - аніматор (натхненник) показує повністю все зображення, з якого були взяті клаптики, і всі вихованці можуть самі визначити наскільки точно вони оцінили «джерело» та «інформацію».

3) Уміння захищати інформацію. Тут мається на увазі наприклад, «гігієна» поведінки в соцмережах. Тобто не викладай туди зайвого про себе особисто, про свою родину, свою комуну (громаду) тощо. Звісно, тут же навчають, що не варто знімати відео як пересуваються Збройні сили Франції і викладати його у Інтернеті.

4. Уміння аналізувати, чи принесли користь захисту цінностей держави військові операції, в яких брали участь Збройні сили Франції. Для цього вихованців також ділять на мікро-групи, кожна з яких вибирає будь-яку військову операцію за останні пару десятків років, де брали участь французькі військовослужбовці, і проводить повний її аналіз, який включає кількість загиблих і поранених та суму виплаченої допомоги, кількість втраченої техніки, відстріляних боєприпасів тощо.

Оскільки з часів Другої світової війни французька армія воює лише в «заморських» землях, то вихованці повинні у своєму аналітичному звіті вказати, через які сухопутні, водні чи повітряні шляхи перекидалися збройні сили, згідно з якими міжнародними угодами Французької Республіки це було можливим. Тобто вивчається геополітичний вплив Франції, що відкриває вихованцям можливість їх країни на світовій арені.

Проаналізувавши ту чи іншу військову операцію французької армії вихованці роблять свій висновок чи була вона корисна цінностям Французької Республіки. Завдання аніматора (натхненника), який здійснює заходи з формування оборонної свідомості, допомогти вихованцям зрозуміти в чому була користь від військової операції щодо захисту французького мовно-культурного простору і цінностей французької Республіки.

Тут варто зазначити, що в навчальних закладах (крім спеціалізованих військових) на цьому завершується все, що стосується формування «оборонної свідомості».

Жодних насильницьких навиків чи мілітарних умінь у школах цивілізованих країн не викладають.

Аналогу «Захисту Вітчизни» із вивченням військових статутів, «строевою підготовкою», розбиранням зброї і стрільбою, немає навіть у воюючому Ізраїлі, де 100% призов на службу всіх громадян, незважаючи на стать.

Там головне завдання освіти і виховання - це сформувати національну оборонну свідомість у дітей та молоді, а якісні мілітарні навики вони отримують у спеціалізованих клубах чи при проходженні військової служби.

Спеціалістам таких позашкільних закладів і клубів потрібно чітко розуміти, що головне завдання військово-патріотичного виховання - це не навчити розбирати автомат, стріляти, кидати гранату чи прийомам рукопашу.

Головне завдання військово-патріотичної і військово-спортивної підготовки - це сформувати національну оборонну свідомість у вихованців.

Саме тому на «зірницях» виховувалась молодь, яка зараз воює «по обидві сторони», а на «Гурбах-Антонівцях», «Звитязі» на Волині чи «Легіонері» «Пласту» - ті, що воюють лише за державну незалежність і територіальну цілісність України. Бо головними у тих ігрових та виховних системах завжди були українські національні цінності: самобутність, гідність, воля і соборність. Вони доносились комунікаціями української мови і національної військової традиції.

Необхідно безкомпромісно вживати у військово-патріотичних заходах українську мову. Там, де українська мова вистояла в часи насильницької русифікації уже маємо перемогу, без єдиного пострілу. Російська гібридна агресія навіть не планує заходити на території, де українці зберегли українську мову і національні традиції.

Не менш важливим для формування національної оборонної свідомості в українських реаліях є участь у заходах по вшануванню жертв Голодомору й інших радянських репресій українців та інших народів України. Тут важливо доносити вихованцям, що ці геноциди і репресії українців стали можливими виключно через втрату української державності у 1920-х роках, щоб вихованці бачили на реальних прикладах та усвідомлювали до чого призводить масове небажання населення захищати свободу і українські цінності.

Гаврилюк Алла,

*кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри міжнародного
туризму КНУКіМ*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Національна справа – це справа всього народу і
справа кожного громадянина!

Іван Дзюба

Патріотизм – політичний щит нації!

Ігор Жданов

Буремні події українського сьогодення докорінно змінили ставлення громадян України до державних і національних символів, самобутніх етнонаціональних традицій, духовних цінностей, історичної минувшини, культурної спадщини та в цілому причетність до державотворчих процесів.

Потужним рушієм змін, стратегічним інтелектуально-творчим та активно-діяльним ресурсом цих перетворень стала українська молодь.

Усвідомлення державою генеруючого впливу вітчизняної молодіжної спільноти на доленосні події сучасності засвідчує про пошук інструментів діалогу, партнерства та активної взаємодії державно-владних структур, інститутів громадянського

суспільства з українською молодіжною громадою.

Серед пріоритетних та найзатребуваніших ідеологем молодіжної політики держави нині є **національно-патріотичне виховання** (далі – НПВ), яке вперше за роки незалежності України постало на порядок денний як індикатор побудови цілісної виховної стратегії та фактор національної безпеки.

З огляду на вище викладене, до щорічної Державної доповіді Президентові України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні в 2015 р. було винесено це питання. Нині маємо засадничу нормативно-правову базу [9, 11–15], яка формується і потребує дієвого науково-практичного інструментарію застосування з боку різноманітних соціальних інститутів. Відповідно, на усіх рівнях (державному, суспільному та особистісному) зростає роль НПВ.

Однак кількість та системність залучення громадян України віком від 14 до 34 років, які вважаються молоддю відповідно до чинного законодавства, до державотворчих процесів сьогодення строкато неоднозначна і має свою регіональну специфіку, істотні відмінності в світоглядних орієнтирах, системах цінностей і потребує дієвих індивідуально-особистісних адаптаційних засобів проникнення в молодіжне середовище.

Українське студентство, у переважній більшості, у віці від 17 до 24 років, зазвичай, самостійно обирає свій, так би мовити, патріотичний, громадянський, національний життєвий

Досі не виокремлено єдиного стратегічного підходу до системної та систематичної діяльності вищих навчальних закладів як провідних установ в реалізації засад національно-патріотичного виховання.

поступ, що відбувається за межами освітньої установи. Тому важливим у цьому контексті є партнерська співпраця державних та громадських соціальних інститутів з ВНЗ із урахуванням фахової підготовки студентства до майбутньої професійної діяльності й залученні їх до громадських ініціатив, активного суспільного життя. Слабкою ланкою в діяльності ВНЗ залишається

відсутність системних концептуальних бачень та підходів до НПВ студентської молоді і впливу держави на ці процеси.

Тому на сучасному етапі українського державотворення важливим і нагальним є формування, утвердження та реалізація національної самосвідомості та суспільної відповідальності молоді у фаховому студентському середовищі.

Ці та інші аспекти державної молодіжної політики потребують детального наукового вивчення та практичного застосування, підтверджуючи актуальність представленого дослідження і затребуваність в науково-практичному дискурсі сьогодення.

Цьому сприяло напрацювання певної правової бази. Серед пріоритетних — Укази Президента України від 12.06.2015 р. № 334 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» та від 13.10.2015 р. № 580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки», які визначають основні складові НПВ (громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне, духовно-моральне виховання) та сфери їх застосування, серед яких: освіта, наука, культура та мистецтво;

Термін «національно-патріотичне виховання»

почав широко використовуватись в діяльності вітчизняних соціальних інституцій починаючи з кінця 2014 р.

Це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молоді високої національно-патріотичної самосвідомості, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків [14; 10, с. 117].

профорієнтація на військові спеціальності; історія, вшанування пам'ятних дат та історичних постатей; краєзнавство; туризм; охорона довкілля; фізкультура, спорт, популяризація здорового способу життя; цивільна оборона; оборона України [15].

Базові документи визначають Міністерство молоді та спорту України (далі – Мінмолодьспорту України) центральним органом виконавчої влади, на яке покладено функції формування державної політики з НПВ дітей та молоді, а відповідні обласні, районні структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій відповідальними за її формування на локальних управлінських рівнях.

Від 2015 р. у складі Мінмолодьспорту України функціонує відділ з національно-патріотичного виховання. Водночас, в складі Комітету Верховної Ради України з питань молодіжної політики, спорту та туризму запрацював підкомітет з питань національно-патріотичного виховання. На рівні Кабінету Міністрів України утворена Міжвідомча комісія з питань національно-патріотичного виховання.

На думку академіка
І. Д. Бега

перед ВНЗ стоїть дилема:
або «штампувати»
функціонерів, або
розвивати особистість.
Саме від вибору місії
навчального закладу
залежить спрямованість
реформи вищої освіти
[1].

Як бачимо, основний акцент держави в 2015 р. був спрямований на побудову організаційних структур, їх кадрового забезпечення, що може виокремлюватись як організаційний та правовий механізми державного регулювання НПВ дітей та молоді.

Звісно, якщо брати до уваги заклади освітньої сфери I-III рівнів акредитації, то вони виконують стратегічні завдання НПВ відповідно до вище перерахованих нормативно-правових актів. Такі установи вже фактично визначились з напрямками

діяльності, мають розроблені плани заходів та відповідне кадрове забезпечення, здатне впроваджувати засади НПВ відповідно до регіональної специфіки дитячої та молодіжної аудиторії.

Проблемним полем і донині залишаються освітні установи вищої школи.

Важко віднайти нормативно-правову базу, яка б на локальних рівнях визначала напрями виховної діяльності ВНЗ як системну роботу зі студентством у розрізі НПВ.

Однак, соціальні мережі і сайти ВНЗ фіксують фрагментарну науково-практичну активність та ініціативність окремих студентських спільнот та викладачів щодо використання елементів НПВ. Варто зазначити, що активний науковий інтерес до формування системних заходів НПВ як складових молодіжної політики держави представлено у працях О. Г. Діденка [3, 4]; адаптації стратегічних документів НПВ до виховного процесу в педагогічних ВНЗ присвячені дослідження Н. М. Коляди [7]; науково-практичний аспект НПВ студентства в закладах освіти інженерно-технічного профілю

ПОСІБНИКИ

Авторським колективом на чолі з

І. Д. Бехом,

В. І. Кириченко та

Ж. В. Петрочко

розроблено унікальні посібники для

тренінгових занять з

дітьми та молоддю шкільного віку – «З

Україною в серці» [5] та

для представників

структурних підрозділів

з питань молоді та

спорту місцевих

державних

адміністрацій –

«Окрилені Україною»

[10].

Кожен з посібників

може бути адаптований

для роботи зі

студентською

аудиторією профільних

ВНЗ.

висвітлює: С. Б. Буравченкова, Н. М. Левицька, Н. В. Науменко [2] та ін.

Важливим теоретичним підґрунтям для інструментальної адаптації НПВ в закладах освіти різних рівнів відіграють методично-інструктивні матеріали, які розробляються науковцями Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, серед яких І. Д. Бех, Ж. В. Петрочко, В. І. Кириченко, К. І. Чорна, інші вчені.

Затребуваними серед українських освітян стали тренінгові технології втілення ідей НПВ, які пройшли успішну апробацію в містах: Києві, Святогірську (Донецька обл.), Херсоні, Чорнобаях (Черкаська обл.) і спрямовані на підготовку кадрового потенціалу нового покоління виховників.

Водночас, залишається відкритим питання: «Чи мають ВНЗ таких викладачів-виховників, які здатні систематично, творчо, системно втілювати в навчально-виховний процес ідеологію НПВ молоді?», «Чи є НПВ складовою наукової, практичної та виховної

Мета статті полягає у виокремленні пріоритетів державної політики національно-патріотичного виховання студентської молоді.

діяльності ВНЗ?» Саме цю тематику вважаємо перспективним напрямом науково-прикладних досліджень серед вітчизняних науковців.

Серед завдань: аналіз нормативно-правової бази за тематикою дослідження; характеристика понять:

«патріотизм», його складників та структурних компонентів; «національна свідомість», «національна самосвідомість»; «громадянська відповідальність»; вироблення пропозицій щодо створення та використання системи механізмів державного регулювання НПВ студентської молоді.

В основі національно-патріотичного виховання

лежить особливий діяльнісний компонент, пов'язаний з почуттям патріотизму. Нині в науковій літературі існує значний масив його трактувань.

Першими, хто намагався по-своєму пояснити поняття «патріотизму» – були стародавні філософи, які вважали патріотами своїх земляків, співвітчизників, а патріотизм пояснювали як повагу до старших, родини, традицій (за Конфуцієм) або як любов до держави, яка має бути більшою, ніж до батька-матері (за Платоном), чи то особисте прагнення боротися за справедливість (за Сократом) та ін.

У контексті дослідження важливо зацентувати увагу на тлумаченні ключових теоретичних понять.

Вищезгадані та інші пояснення дефініції «патріотизм» чітко виділяють психолого-емоційну основу його суті.

Варто звернути увагу на характеристику структури патріотизму, яку розлого подає О. Г. Коркішко через:

1) відношення особистості до себе, яке виявляється такими рисами, як: національна свідомість, честь, гідність, доброта, щирість, терплячість тощо;

2) усвідомлення особистістю відчуття бути частиною українського народу (людей/громади) незалежно від етнічної належності з притаманною українцеві толерантністю, національним тактом, тобто національною самоідентифікацією;

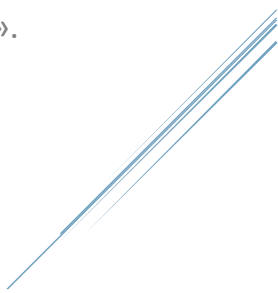
3) ставлення особистості до Батьківщини, яке виявляється: демонстрацією почуттів (любові, віри, надії), а також громадянською відповідальністю, вірністю

З погляду сьогодення найбільш переконливим у контексті національно-патріотичного виховання є тлумачення **патріотизму** за І. Д. Бехом.

Вчений вбачає в ньому «особливе, тобто безумовне і високосмислове почуття–цінність, яке характеризує ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави та до самого себе.

Безумовність означає, що почуття патріотизму не може ґрунтуватися на зовнішньому підкріпленні у формі певних заохочень чи осудів. Воно повинно саме в собі мати спонукальну потенцію до відповідного діяння, бути самозначущим. Щодо високосмислового аспекту, то це означає, що почуття патріотизму пов'язується не з нижчими, буттєвими потребами часто меркантильної спрямованості, а з вершинними орієнтирами особистості».

національним цінностям; готовністю стати на захист країни; бажанням працювати на її розвиток; зусиллями піднімати міжнародний авторитет держави; гордістю за її успіхи; вболіванням за невдачі; виконанням конституційних норм; суспільною активністю та ініціативністю;

4) повагу до національних цінностей: володіння українською мовою; бажання й потребу в накопиченні, збереженні та передачі національних родинних символів, традицій, звичаїв, обрядів; дбайливе ставлення до національних багатств, природної, історико-культурної, етнографічної спадщини; сприяння розвитку духовного життя українського народу; шанобливе ставлення до національних і державних символів; почуття дбайливого господаря своєї землі тощо [8, 110–112].

Статистично молодь в Україні на початок 2016 р. складала майже третину (42635100) населення країни або 11829350 осіб [9; 18]. Від її поглядів, світоглядних орієнтирів, ціннісних переконань, життєвих пріоритетів, участі в державотворчих процесах значною мірою залежить подальший курс розвитку держави.

За результатами соціологічного дослідження «Молодь України-2015», проведеного з Ініціативи Мінмолодьспорту України та за підтримки ООН (далі – СД «Молодь України – 2015») 81%

респондентів пишаються, що вони українці, а патріотизм, на їх думку, – це: свідомість, гордість за причетність до своєї нації (63%); любов до рідного дому, місця, в якому проживаєш (52%); повага до української історії, традицій (46%); прагнення працювати на користь своєї країни (37%) [16].

Серед вітчизняних класиків педагогічної науки до проблем патріотизму зверталися Г. Г. Ващенко, І. І. Огієнко, С. Ф. Русова, Г. С. Сковорода, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський, інші вчені. В своїх творчих доробках вони вбачали процес виховання патріотичних почуттів в національній системі виховання та навчання.

Астрополюючи їх погляди на сьогоднішній день, можемо сказати, що з початку 2000-х років кількість молодих людей, які пишаються українським громадянством збільшилась більш ніж на 20%, а сумарна кількість тих молодих людей, які не пишаються, зменшилась до 8% у 2015 р. [16].

Для молодого покоління питання гордості за країну є природнім: молодь не відокремлює себе від Батьківщини, вона є її частиною, бо вони «народжені вільними», як говориться у рекламному зверненні до 25-річчя Незалежності України.

За результатами СД «Молодь України-2015» для 43% молодих людей у віці 14–19 років найголовнішим пріоритетом є здобуття освіти (включно із самоосвітою). Тому це «золотий час» для утвердження, реалізації вагомих ціннісних життєвих орієнтирів та активної громадянської позиції й можливість «стати батьками майбутнього своєї нації».

ПЕРЕКОНЛИВОЮ І АКТУАЛЬНОЮ
В НАШ ЧАС Є ТЕЗА **ОЛЕНИ**
ТЕЛІГИ ПРО ТЕ, ЩО САМЕ
МОЛОДЬ ЗДАТНА СТАТИ
БАТЬКАМИ МАЙБУТНЬОГО
СВОЄЇ НАЦІЇ.

Тож якою має бути національна свідомість/самосвідомість української молоді?

Під національною свідомістю варто розуміти сукупність соціальних, економічних, політичних, моральних, етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів, в яких виявляються особливості національної ідентичності.

Вона виявляється через: сприйняття людиною оточуючого світу та ставлення до нього, до історії та культури своєї національно-етнічної спільноти; до представників інших національностей; патріотичні почуття та патріотична самосвідомість.

Ключовою складовою національної свідомості є національна самосвідомість.

Науковці Ж. В. Петрочко та В. І. Кириченко трактують національну самосвідомість як ставлення молоді до самої себе, яке ґрунтується на ідентифікації особистості з народом України, незалежно від свого етнічного походження.

Національна самосвідомість передбачає ставлення до свого народу, віру в його духовні сили і майбутнє, готовність до праці на користь країн [10, с. 118].

Національна самосвідомість є духовною основою державотворчих процесів в Україні: так вважає В. В. Карлова і зазначає, що держава має застосовувати найрізноманітніші механізми її формування [6].

Важливою складовою НПВ є формування української національно-патріотичної свідомості, яка відповідно до законопроекту «Про молодь» є сукупністю україноцентричних соціальних, економічних, політичних, моральних, етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних

орієнтацій та ідеалів, у яких виявляються особливості життєдіяльності української нації, її натхнення до розбудови успішної й ефективною української суверенної держави, готовність громадян до відстоювання незалежності і територіальної цілісності України, національно-демократичних цінностей [14].

Державна політика як інструмент впливу державних інституцій на фахове галузеве освітнє середовище спрямовується (відповідно до сфер застосування НПВ) на вирішення конкретних завдань і потребує відповідного інструментарію їх розв'язання.

До прикладу, майбутні фахівці-туризмознавці – випускники кафедр туризму – повинні володіти фаховою патріотичною компетентністю, пов'язаною з глибокими знанням історико-культурних, етнографічних, природно-рекреаційних туристичних ресурсів України та здатністю їх популяризувати як в середині країни, так і за кордоном.

Для майбутніх педагогів пріоритетом патріотичної педагогічної компетентності є володіння та застосування

Під впливом національної свідомості/

самосвідомості формується *громадянська відповідальність* перед родиною, державою, народом.

Громадянська відповідальність студентської молоді проявляється через ціннісну, а не випадкову мотивацію навчання за бюджетні кошти за обраною спеціальністю з подальшим працевлаштуванням за фахом. Тому державна молодіжна політика має на меті створювати умови для НПВ студентської молоді з урахуванням специфіки її фахової підготовки та загальнолюдських, загальнодержавних цінностях.

традицій народної української педагогіки із застосуванням сучасних інтерактивних форм і методів роботи.

Навчальні заклади окрім того, що є установами, де молоді особи проводять значну частину свого студентського життя, є також місцем, у якому значною мірою формуються ціннісні життєві орієнтири.

На думку автора,

державна молодіжна політика з національно-патріотичного виховання, втілюючись у різних сферах застосування, відповідно до Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 рр., здатна реалізуватися через систему механізмів державного регулювання.

Серед них: правовий, організаційний, інформаційно-комунікаційний, маркетинговий, політичний, соціальний.

Тому державна молодіжна політика з НПВ повинна стати системною діяльністю держави у відносинах з молоддю, що здійснюється з метою створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України.

Державна молодіжна політика з НПВ має стати системною діяльністю держави у відносинах з молоддю.

Для цього на сучасному етапі українського державотворення є необхідні політико-правові, соціально-економічні морально-етичні, філософсько-релігійні передумови. Їх втілення через багатовекторну партнерську діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадськості, освітніх закладів вищої школи

створює можливості для впровадження комплексної системи заходів НПВ студентської молоді.

Для її ефективного функціонування необхідно в системі вищої освіти України продовжити спадковість використання традицій НПВ молодого покоління українців. ВНЗ покликані стати такими соціальними інститутами, де плекатимуть, утверджуватимуть, розвиватимуть національні самобутні традиції зі збереження національної української культури, історії, мови, релігії й формуватимуть українську патріотичну свідомість, моральні цінності, впроваджуватимуть громадянську освіту студентства.

Кожен навчальний заклад повинен вбачати в такій діяльності багаторівневе, багатовекторне та системне формування фахової патріотичної компетентності студентської молоді залежно від галузевої специфіки та стандартів вищої освіти. Результативним аргументом всієї виховної системи вищої освіти в Україні має стати затребуваність на інтелектуальний ресурс молодого покоління українців та створення належних умов для його реалізації.

Тому державна молодіжна політика повинна демонструвати активне застосування правового, організаційного, інформаційно-комунікаційного, маркетингового, політичного, соціального механізмів державного регулювання національно-патріотичного виховання українського студентства і проникати в усі сфери суспільного, громадського, особистого життя молоді.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. – Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – Київ : Либідь, 2003. – 280 с.
2. Гуманітарне та патріотичне виховання студентської молоді в умовах глобалізації та євроінтеграції : матер. Всеукр. наук. конф., 19 лист. 2015 р. – Нац. ун-т харч. техн. – Київ, 2015. – 207 с.
3. Діденко О. Реалізація державної політики національно-патріотичного виховання молоді на регіональному рівні / О. Діденко // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. – 2014. – Вип. 38. – С. 374–379.
4. Діденко О. Г. Формування і реалізація державної політики національно-патріотичного виховання молоді в умовах соціокультурних трансформацій в

- Україні : дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2014. – 200 с.
5. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб. / І. Д. Бех, В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко. – Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2015. – 186 с.
  6. Карлова В. В. Національна самосвідомість як духовна основа державотворчих процесів в Україні: управлінський аспект : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01 / Карлова Валентина Володимирівна; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2013. – 36 с.
  7. Коляда Н. М. Національно-патріотичне виховання студентської молоді в умовах вищого навчального закладу / Н. М. Коляда // Українські педагоги про національно-патріотичне виховання : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.]; [редкол.: Л. Д. Березівська (голова), С. М. Зозуля, Т. В. Філімонова; літ. ред. Л. В. Редько–Шпак; рецензенти О. В. Сухомлинська, Н. М. Коляда]. – Київ : ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2016. – С. 15–16.
  8. Коркішко О. Г. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / О. Г. Коркішко ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2004. – 20 с.
  9. Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки. Щорічна Доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіж. політики ; [редкол.: І. О. Жданов, гол. ред. колег., І. І. Беляєва, С. В. Митрофанський та ін.]. – Київ, 2015. – 200 с.
  10. Окрилені Україною (тренінг з національно-патріотичного виховання молоді) : посіб. / Ж. В. Петрочко, В. І. Кириченко. – Харків : Видавець Панов А. М., 2016. – 134 с.
  11. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : наказ МОН України від 16 черв. 2015 р. № 641 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/40_68. – Назва з екрана.
  12. Про затвердження плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2016 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1400 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248748857>. – Назва з екрана.
  13. Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді : Указ Президента України від 12 черв. 2015 р. № 334 [Електронний ресурс].
  14. Про молодь: проект Закону України від 10 груд. 2015 р. № 3621. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2SL00A.html. – Назва з екрана.

15. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки : Указ Президента України від 13 жовт. 2015 р. № 580/2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580/2015#n16>. — Назва з екрана.
16. Соціологічне дослідження «Молодь України-2015» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://dsmsu.gov.ua/media/2015/12/09/5/Molod_Ukraine_block.pdf. — Назва з екрана.
17. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіж. політики ; [редкол.: І. О. Жданов, гол. ред. колег. О. Й. Ярема, І. І. Беляєва та ін.]. — Київ, 2016. — 200 с.
18. Чисельність населення України станом на 1 жовтня 2016 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ds/kn/kn_u/kn0916_u.html. — Назва з екрана.

Гаврилюк Алла,

*кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри міжнародного
туризму КНУКіМ*

ОКРИЛЕНІ УКРАЇНОЮ або ПРО ДІЄВИЙ ПАТРІОТИЗМ

Серед пріоритетних напрямів молодіжної політики держави нині є національно-патріотичне виховання (далі – НПВ), яке вперше за роки незалежності України постало на порядок денний як індикатор побудови цілісної виховної стратегії.

Для студентів та викладачів кафедри міжнародного туризму Факультету готельно-ресторанного і туристичного бізнесу Київського

національного університету культури і мистецтв національно-патріотичне виховання молоді є важливою складовою всієї системи професійної підготовки.

З цією метою проводиться багатовекторна діяльність, спрямована на формування фахової патріотичної компетентності, яка передбачає широку розгалужену систему підготовки кадрів для індустрії гостинності з акцентами на актуальні засади виховання національної свідомості, національної ідентичності, національної гідності.

Важливе місце у виховній роботі зі студентством посідають зустрічі з особистостями, причетними до реалізації засад національно-патріотичного виховання.

На сторінках журналу нині розмова піде про два вектори національно-патріотичного виховання дітей та молоді – державницький та науково-педагогічний. Нашими співрозмовниками будуть Ляхович Микола Петрович – начальник відділу національно-патріотичного виховання Міністерства молоді та спорту України та Петрочко Жанна Василівна – заступник директора Інституту проблем виховання НАПНУ, доктор педагогічних наук, професор.

Коротко про головне

Рік 2016 став переломним у побудові сучасної ціннісної парадигми основ національно-патріотичного виховання дітей та молоді в Україні як пріоритету гуманітарної політики держави. Цей процес набув чітких керованих дій з боку державних інституцій усіх рівнів із залученням інститутів громадського суспільства.

Упродовж останніх двох років (з кінця 2014 р.) Міністерство молоді та спорту України (далі – Мінмолодьспорт) взяло курс на відродження НВП як основу формування української громадянської ідентичності та фундаменту національної безпеки країни. Ця діяльність з березня 2015 р. здійснюється відділом національно-патріотичного виховання під особистим контролем Міністра молоді та спорту Жданова Ігоря Олександровича.

Відділ національно-патріотичного виховання Мінмолодьспорту спільно з громадськістю розробив план заходів на 2016-й рік, на виконання якого з Держбюджету України виділено 10 млн. грн., що є показовим в історії українського державотворення!

Це дозволило провести 56 освітньо-виховних, інформаційно-просвітницьких, культурологічних заходів у 19 областях України та м. Києві і охопити близько 620 тисяч мешканців України.

У порівнянні з 2015 р., коли взагалі не виділялися кошти на такі заходи, це гарний стартовий прорив.

Держбюджетом України на 2017 рік на відповідні заходи та патріотичні активності виділено теж 10 млн. грн., що сприятиме розширенню векторів впливу та збільшенню числа учасників заходів.

Найголовнішим мірилом

ефективності заходів національно-патріотичного спрямування є інтенсивність та якість «прищеплення» представникам дитячо-молодіжного середовища національних суспільно-державницьких цінностей, які покладені в основу створення та функціонування системи громадянського виховання.

Формування цінностей – основа національно-патріотичного виховання

Ляхович М. П.

виокремлює найголовніші серед них: самобутність, волю, соборність, гідність і наголошує, що для чіткої ідентифікації й розуміння сутності ціннісного підходу до виховання має бути створено систему «плекання» і роз'яснення важливості ієрархії цінностей.

Вона повинна охоплювати загальнонаціональні масштаби та залучати широке коло учасників від раннього

дитячого віку до дорослих та виховників.

Бути прогнозованою і спрямовуватись на досягнення конкретних результатів. Функціонувати в тісній міжсекторальній та міжвідомчій взаємодії.

Ґрунтуватись на чітко визначених потребах і переконаннях учасників громадянського виховання.

Забезпечувати україномовний контент патріотичних та громадських заходів як дієвий ціннісно-виховний ресурс. Проводитись систематично та інформативно.

У цьому контексті важливо усвідомлювати, що ключовим індикатором суспільної свідомості є патріотизм як необхідна та затребувана цінність.

Петрочко Ж. В. чітко виділяє психолого-емоційну основу його суті і зазначає, що Інститут проблем виховання НАПНУ, вбачає в патріотизмі *«особливе, тобто безумовне і високосмислове почуття – цінність, яке характеризує ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави та до самого себе»*.

Базовими складниками почуття патріотизму доцільно вважати: 1) любов до Батьківщини, народу, держави; 2) діяльнісну відданість Батьківщині; 3) суспільно значущу цілеспрямованість; 4) моральну стійкість; готовність до самопожертви; 6) почуття власної гідності».

Обидва експерти переконані, що саме ціннісний підхід має бути не декларативним, а дієвим інструментом розвитку національної системи виховання, що застосовуватиметься в закладах освіти всіх рівнів (як формальна) та позаосвітніх (як неформальна) і матиме юридичне підґрунтя для застосування.

Нині українська молодь віком від 14 до 35 років є носієм національних цінностей, активної громадянської позиції, патріотичних настроїв тощо.

Про це засвідчують і результати репрезентативного соціологічного дослідження, поведеного Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Мінмолодьспорту, що були озвучені 2 листопада 2016 р. під час

Парламентських слухань у Верховній Раді України про становище молоді в Україні «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді».

Важливо долучати молодь до обговорення законопроектів, пов'язаних із національно-патріотичним вихованням, обмінюватися досвідом дієвої активності та готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків; залучати її до організованого громадського руху, ознайомлювати з механізмами участі у діяльності координаційних рад при місцевих державних адміністраціях та популяризувати дієві приклади його впровадження; проводити активну патріотичну роботу в регіонах.

Про системну перемогу або роль та участь громадськості в національно-патріотичному вихованні дітей та молоді

Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 –

За їх результатами, молодь в Україні становить 27,8% або 118 295 350 осіб.

З них, 91,8% вважають Україну своєю Батьківщиною; 78,5% пишуться тим, що є громадянами України; 75,3% цікавляться історією країни, в якій проживають; 54% брали участь у громадянських ініціативах.

Однак, лише 21% активної молоді безпосередньо долучалися до діяльності громадських організацій. Не брали участі в діяльності жодної організації громадянського суспільства 79%.

Це засвідчує про те, що значний ресурс молодіжної аудиторії або не бачить можливості власними діями впливати на державотворчі процеси, або не має на це бажання.

Тому важливим є проведення заходів національно-патріотичного спрямування, які збільшуватимуть чисельність молоді, обізнаної про їх проведення та будуть готовими до участі в діяльності молодіжних громадських об'єднань.

Для 50,2% респондентів інформація про заходи національно-патріотичного виховання в країні є відомою, однак 24,8% з них вважає, що такі заходи проводяться дуже рідко.

Найбажанішими для опитаних є краєзнавчі та історичні проекти (42,7%), шанування героїв боротьби за незалежність України (37,8%), відзначення державних і національних свят (34,3%).

Для більш ширшого охоплення молодіжної аудиторії для участі в заходах національно-патріотичного виховання важливо застосовувати найрізноманітніші засоби інтегрованих маркетингових комунікацій по всіх інформаційно-комунікаційних каналах та у всіх регіонах держави.

За інформацією Миколи Ляховича,

Одещина стала однією з перших областей, де було створено сільські координаційні патріотичні центри (с. Вільшанка, с. Дубинівка Савранського району), відповідну районну координаційну раду та розроблено й ухвалено обласну програму з національно-патріотичного виховання.

Окрім цього, у с. Кам'яне активно працює Військово-патріотичний вишкіл Молодіжно-навчального центру «Гайдамацька Січ».

Ініціатива щодо створення патріотичних осередків Савранського району Одеської області належала молодіжним громадам і була підтримана представниками місцевої влади.

Наведений приклад демонструє механізм залучення молоді до громадянської активності в регіонах щодо культивування суспільно-державницьких цінностей через діяльність координаційних рад та залучення молодіжної спільноти до діяльності в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

2020 роки (далі – Стратегія) визначає координаційні ради при місцевих державних адміністраціях базовими інформаційно-комунікативними майданчиками для обміну досвідом між владою та громадськістю.

Пріоритетним завданням таких структур є розробка місцевих програм щодо відродження патріотичних світоглядних ціннісних орієнтирів молодого покоління українців.

З цією метою Мінмолодьспорт розробив Типове положення про координаційну раду при місцевій державній адміністрації, що визначає учасників державно-громадської взаємодії, подає інструментарій діяльності структури та механізми реалізації Стратегії.

На основі ухвалених місцевих програм у регіонах створюються координаційні ради з національно-патріотичного виховання.

«Одним із спільних вагомих досягнень громадськості та законодавчої

і виконавчої влади в 2016 р. – наголошує *начальник відділу національно-патріотичного виховання Мінмолодьспорту* – є ухвалення змін, внесених до п. 9 частини першої статті 87 Бюджетного кодексу України. Підпункт 3 визначає «*державну підтримку громадських об'єднань на виконання заходів щодо національно-патріотичного виховання*», що означає делегування громадським організаціям частини державного фінансування, яке виділяється для національно-патріотичного виховання від держструктур на проекти громадських об'єднань у цій сфері. Такі заходи можуть здійснюватися інститутами громадянського суспільства в межах своїх повноважень, волонтерськими зусиллями свого членства і прихильників, залучивши державний ресурс на їх здійснення.

Однак наразі складно запевнити, коли реально запрацює цей механізм, бо для його реалізації необхідно розробити і затвердити ще низку нормативно-правових документів, які регламентуватимуть відкритий і прозорий Конкурс проектів громадських об'єднань на здійснення заходів національно-патріотичного виховання в рамках постанови Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 р. № 1049 (зі змінами) «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка».

Можемо констатувати, що для розвитку національно-патріотичного виховання і співпраці з громадськістю в цій сфері маємо системну перемогу в ухваленому Державному бюджеті України на 2017 рік та змінах до Бюджетного кодексу України». Відповідно на усіх рівнях (державному, суспільному та особистісному) зростає роль національно-патріотичного виховання.

Тренінги як інноваційна форма підготовки виховників

«Нині досить затребуваними серед українських освітян – вказує **Петрочко Ж. В.** – стали тренінгові технології втілення ідей

національно-патріотичного виховання, які проходять по всій Україні, особливо у Східному регіоні.

Упродовж 2015-2016 рр. вдалося охопити навчанням близько 400 осіб з освітніх закладів I-IV рівнів акредитації, серед яких 85 осіб отримало сертифікати тренера з національно-патріотичного виховання». У 2017 р. кількість таких осіб зростає.

Однак, вбачаємо, – **наголошує Ж. В. Петрочко**, – що після опанування апробованих науково доцільних програм тренерська діяльність повинна мати чітку **регіональну проєкцію** з тим, щоб на місцях створювалися команди тренерів з національно-патріотичного виховання, проводилася ґрунтовна інформаційна й методична робота серед закладів освіти щодо значення тренінгових технологій для ефективного національно-патріотичного виховання, яке за допомогою «потужного позитивного емоційного занурення» має пробудити у дитини чи молодій людині цінність патріотизму.

Авторським колективом Інституту проблем виховання (І. Д. Бех, В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко) розроблено унікальні посібники для тренінгових занять «З Україною в серці», розраховані на методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти, працівників методичних кабінетів, педагогічних працівників загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

Окрім цього, підготовлено посібник «Окрилені Україною» (В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко) для представників структурних підрозділів з питань молоді та спорту місцевих державних адміністрацій, представників громадських організацій. Кожен з посібників може бути адаптований до відповідної

дитячо-молодіжної аудиторії, має ґрунтовне науково-теоретичне підґрунтя та осмислені методики застосування.

З боку обласних та районних відділів освіти хотілося б бачити відповідальне ставлення та підтримку впровадження інноваційних методик національно-патріотичної спрямованості, популяризацію кращого досвіду та створення на обласних/районних рівнях регіональних тренерських центрів.

На часі може бути й створення Всеукраїнської громадської організації тренерів з національно-патріотичного виховання.

Маємо надію, що Міністерство освіти і науки України (далі – МОН) буде активно підтримувати ідею впровадження інноваційних методик національно-патріотичного виховання дітей та молоді і створюватиме умови для побудови загальноукраїнської системи підготовки педагогів-виховників-тренерів та популяризації їх кращого досвіду».

Учасники сертифікованої програми Міністерства освіти і науки України "З Україною в серці", тренери з національно-патріотичного виховання, жовтень 2016 р.

Замість післямови

2016–2017 навчальний рік для студентів та викладачів кафедри міжнародного туризму приніс знайомства з великою кількістю патріотично налаштованих особистостей, які чітко усвідомлюють своє патріотичне кредо і ту місію, що визначає громадянську позицію кожного.

А це означає, що ми єдині у своїх прагненнях і цінностях змінювати нашу країну особистим прикладом, популяризувати українські національні цінності засобами туризму та культури, формувати систему національно-патріотичного виховання і розширювати партнерство з громадськістю у цій сфері.

Формування цінностей – це те, що єднає нас із Європою та всім цивілізаційним світом! Бути окриленими Україною відповідально!

Презентація заходів національно-патріотичного виховання молоді у КНУКіМ, Микола Ляхович, 2017 р.

**Кураторська година у форматі тренінгу "Мова нації – в серці кожного",
9 листопада 2016 р.**

*«Я ПРОСТО В ЗАХВАТІ ВІД ПАТРІОТИЧНОГО ТРЕНІНГУ!
ВРАЖЕННЯ – НЕЙМОВІРНІ, НАСТРІЙ – ПІДНЕСЕНИЙ,
ДУХ – УКРАЇНСЬКИЙ! НЕДАРЕМНО НА МЕНІ
ОДЯГНУТА УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА».*

СОФІЯ САВРАНЬКА, студентка групи Т-36

Зустріч із директором департаменту туризму і курортів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України Іваном Ліптугою, березень 2017 р.

Скаченко Олена,

завідувач сектору методичної роботи
Наукової бібліотеки Київського
національного університету
культури і мистецтв

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: НАГОЛОСИ СУЧАСНОСТІ

Процеси зміни політичних, соціальних і культурних пріоритетів в Україні супроводжуються пробудженням національної самосвідомості та духовного відродження.

Драматичні події Революції Гідності, трагічні та героїчні вчинки учасників АТО докорінно змінили життя і думки українських громадян, змусили інакше визначити свої життєві пріоритети, бажання і прагнення. Позначилися ці події і на діяльності вишівських бібліотек, в якій виховання патріотизму, активної життєвої позиції молоді вийшло на одне з головних місць.

Найголовнішими ознаками особистісних змін, викликаних загрозами територіальній цілісності держави, стали прояви патріотизму та активної життєвої позиції у повсякденних вчинках молоді.

Пробудження і розвиток громадянської ініціативи та волонтерського руху в КНУКіМ загалом та у книгозбірні вишу є свідченням того, що молодь, співробітники і науковці навчального закладу усвідомлюють важливість ідентифікаційних процесів, що відбуваються в державі, прагнуть стати учасниками національно-патріотичного руху, поділяючи *«ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української нації»* [1, с. 8].

Просвітницька діяльність НБ КНУКіМ упродовж 2014–2016 років полягає в проведенні низки різноманітних заходів та реалізації інформаційно-освітніх проектів, покликаних сприяти національно-патріотичному вихованню молоді. Враховуючи древню історію та культуру України, вимоги і стандарти вищої освіти, освітні програми навчального закладу, пріоритетними були обрані напрямки виховання патріотичних почуттів, гордості за українську культуру, мистецтво.

У грудні 2014 року співробітники Наукової

ПРИЙНЯТА В ЖОВТНІ 2015 РОКУ
«СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНО-
ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
ТА МОЛОДІ НА 2015–2020 РР.»

найважливішим чинником сучасного виховання молоді визначає національно-патріотичне, розглядаючи його як «багатокомпонентну та багатовекторну систему, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави» [1, с. 8].

Реформа системи вищої освіти визначає нову стратегію розвитку бібліотек вишів. Досліджуючи діяльність бібліотек як комунікаційних центрів розвитку особистості доцент Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка А. Л. Кухаренко наголошує, що «специфіка напрямів розвитку бібліотеки вищого навчального закладу полягає в її здатності відповідати вимогам інформаційного суспільства» [2, с. 150].

бібліотеки і студенти КНУКіМ створили унікальне видання – збірку патріотичної поезії **«Борись в ім'я честі»**, зробивши таким чином внесок у боротьбу за єдність України. Видання присвячено воїнам-героям, які показали характер та готовність відстоювати свою гідність, творити майбутнє для себе і своїх дітей.

Збірка складається з п'яти частин, що містять поезії про Україну, військові події в зоні АТО, патріотизм. До неї увійшли поезії як видатних українських поетів, так і

сучасних майстрів слова [3, с. 60].

Кожен вірш збірки ілюстрований ретельно підібраними фотоматеріалами і цитатами, що розкривають або підкреслюють його зміст.

МОЯ БАТЬКІВЩИНА
УКРАЇНА
Я - УКРАЇНЕЦЬ
І Я ЦИМ ПИШАЮСЯ

Е-книга

«Борись в ім'я честі»

<http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/zbirkaATO.pdf>

В оформленні видання використано патріотичні плакати серії «Солдати України», автором яких є Юрій Нерослик, арт-директор журналу «Музеї України», на час підготовки збірки – сержант 92-ї бригади Збройних сил України. У додатках подано світлини патріотичних демотиваторів авторства Андрія Приймаченка. Також у книзі вміщено постери з прислів'ями, цитатами з літературних творів, гаслами, фото із зони АТО, дитячі малюнки тощо.

НАПЕРЕДОДНІ ДНЯ ПАМ'ЯТІ ТА ПРИМИРЕННЯ (8 ТРАВНЯ 2015 Р.)

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА, РАЗОМ ІЗ ТРЬОМА ФАКУЛЬТЕТАМИ КНУКІМ,
ПРОВЕЛА БЛАГОДІЙНИЙ ЯРМАРОК НА ПІДТРИМКУ БІЙЦІВ АТО.
ВОЛОНТЕРСЬКА АКЦІЯ ПРОЙШЛА ПІД ГАСЛОМ
«ЗМІНИ ПОЧИНАЮТЬСЯ З ТЕБЕ».

Гостями заходу були бійці батальйону ім. Сергія Кульчицького Національної гвардії України, 24-го окремого штурмового батальйону «Айдар», 3-го танкового батальйону «Звіробій». Для гостей підготували різноманітні заходи: святковий концерт, патріотичний флешмоб «Прагнемо миру в Україні», смаколики і сувеніри.

Також було встановлено «Дерево побажань» бійцям АТО, на якому всі учасники зав'язували синьо-жовті стрічки із побажаннями, надіями, сподіваннями. Всім воїнам – учасникам заходу НБ КНУКіМ подарувала книгу «Борись в ім'я честі» та через волонтерів передала 50 примірників цього видання на передову.

З НАГОДИ ДНЯ ЗАХИСНИКА УКРАЇНИ (14 ЖОВТНЯ 2015 Р.)

БІБЛІОТЕКА ТА ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ПРОВЕЛИ БЛАГОДІЙНУ
АКЦІЮ «МОЄ ІМ'Я – УКРАЇНА».

Зібрані під час обох заходів кошти передали на передову та в госпіталь через ГО «Волонтерська Сотня Доброволя».

Активно співпрацює бібліотека із волонтерами КНУКіМ – братами Володимиром і Русланом Кошовенками, передаючи на передову засоби особистої гігієни, харчі, книги, солодощі.

Володимир і Руслан відвезли один примірник збірки патріотичної поезії «Борись в ім'я честі» воякам батальйону ім. С. Кульчицького та передали прохання укладача видання вибрати вірш до вподоби та залишити біля нього автограф на згадку. Тепер у НБ КНУКіМ зберігається унікальна **добірка автографів з передової**. Переглянути її можна в секторі методичної роботи.

Я Українка...
Я Українка, і я цим пишаюсь...
Що Україна матінка, моя земля...
Я щирої рідної ніколи не поруюсь...
Тому що в світі кращої не знаю я...
І яка квітуча, сильна, неогорнена...
Вона у серці кожного із нас...
Від загартуваних всіх війна, непоборна...
І красивішає все з часу в час...
Спокої віків її оспівують в піснях...
З усіх усюд підносять до небес...
Кохавсь Тарас описував в віршах...
Що Україна є країною чудес...
Знають всі напевно на землі...
Що в Україні найпривітніший народ...
Що навіть у самому малечкому селі...
Панує в серці кожного добро...
Яна Бурмістер

Руслан
= Київ
Корочум. А. Б. Кошовий
а. Кошовий
Київ

Де твоє коріння?
Україна - це твоя земля, це твоя батьківщина,
не дай себе виврати з її життя

= Глобус = 46 років
и. Івано-Франківська

Бандерівць я, із Івано-Франківська,
І намагаю дає честь і гідність така,
Із радістю йду до українського війська,
Де праведний дух козаків та героїв УПА.

Бандерівць я, з покоління я кинони,
Як матері голос, чуло голос Землі,
Що знає своїх всіх полетілих героїв,
Від Київських русів до Небесної Сотні синів.

С. Кошовий

З метою інформування громадськості про вищезгадану збірку поезії, спільно із студентами кафедри книгознавства і бібліотекознавства університету був створений **буктрейлер «Борись в ім'я честі»** (автор – Оксана Бережна). Це повноцінний, інформаційно насичений патріотичний відеоролик, в якому вдало поєднано унікальні фотоматеріали та музичний звукоряд [4].

Буктрейлер

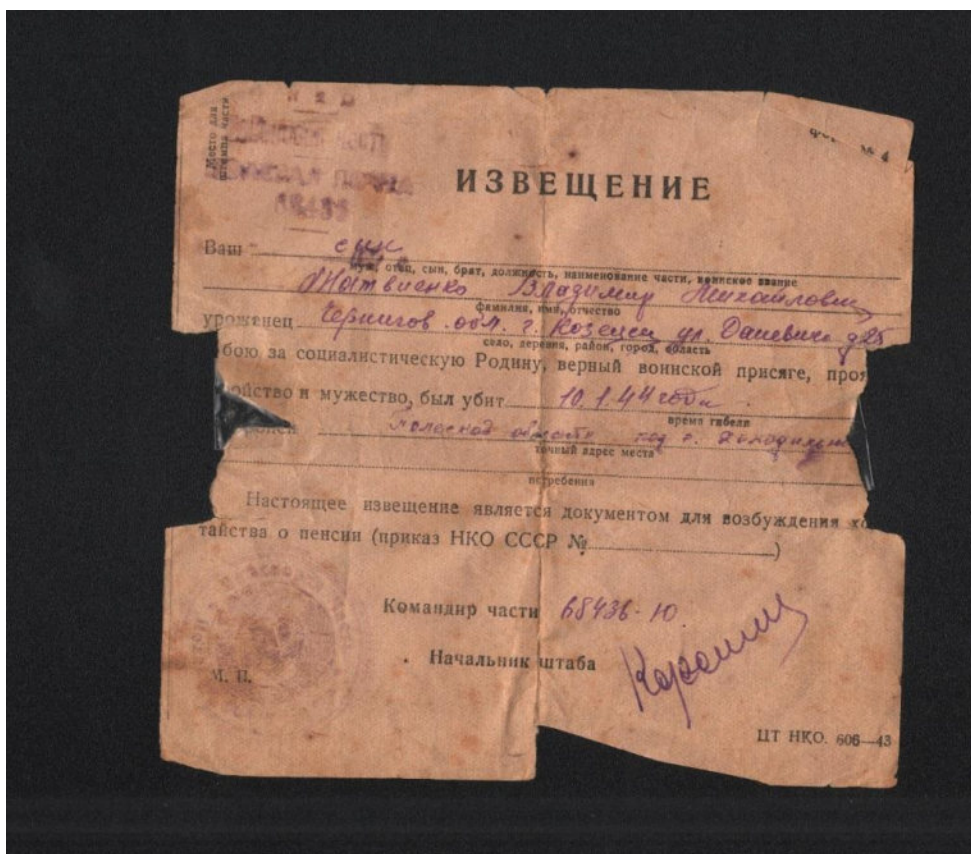
«Борись в ім'я честі»

YouTube: www.youtube.com/watch?v=MWUB3K6NBwA

ДО ДНЯ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ (28 ЖОВТНЯ 2015 Р.)

СЕКТОР МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ НБ ПРОВІВ АКЦІЮ «ПОСАДИМО КВІТИ НА ПОЛЕ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ», ПІД ЧАС ЯКОЇ ВШАНОВУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ПРО РОДИЧІВ, ЗАГИБЛИХ У ІІ СВІТОВІЙ ВІЙНІ.

Учасники акції – студенти та співробітники бібліотеки – розповіли про дідів і прадідів, які брали участь у бойових діях, надіслали фотографії із сімейних альбомів та фото документів-похоронок, отриманих з війни.

Кобылинский Василий Иванович

Год рождения: ____ 1922
место рождения: Украинская ССР, Житомирская обл., Радомышльский р-н, х. Соболев
№ наградного документа: 22
дата наградного документа: 21.02.1987

№ записи: 1523194548

Орден Отечественной войны I степени

Форма № 2/ВП

СЕКРЕТНО

ИМЕННОЙ СПИСОК

безвозвратных потерь личного состава **140 стр. Сибирской д. Сибирской ордена Ленина дивизии**

за период с **19** **марта** по **17** **марта** 19**45** г.

ИТ ШТО 004-44

№ п/п	Фамилия, имя и отчество	Военное звание	Должность и специальность	Партийность	Год рождения	Какой частью укомплектован	Класси РМК присвоен в какой обл., с какого года в армии	Когда и до какой причине выбыл	Где похоронен	БЛИЖАЙШИЕ РОДСТВЕННИКИ		
										Различные отношения, фамилия и отчество	Где проживает (адресный указ)	
7	Жанов Александр	сержант	пол. артиллерий		1913	Шарковской мот. арт. р-н в Казахстане	Иркутская обл. Иркутская обл.	15.04.45	Иркутская обл. Иркутская обл.	Ульяновская обл. Ульяновская обл.		
8	Александровский Василий	рядовой	сиротск		1910	Заворожонской мот. арт. р-н в Новосибирске	Богородицкой обл. Новосибирская обл.			Новосибирская обл. Новосибирская обл.		
9	Шуш Василий	✓			1920	Войсковой артиллерийской бригады в Новосибирске	Иркутская обл. Иркутская обл.			Иркутская обл. Иркутская обл.		
10	Струв Александр	✓			1925	Новосибирской мот. арт. р-н в Новосибирске	Сталинская обл. Новосибирская обл.			Новосибирская обл. Новосибирская обл.		
11	Кучин Василий	✓			1925	Иркутской мот. арт. р-н в Иркутске	Иркутская обл. Иркутская обл.			Иркутская обл. Иркутская обл.		
12	Сухов Александр	сержант	пол. артиллерий		1906	Туркестанской мот. арт. р-н в Туркестане	Харьковская обл. Харьковская обл.	14.05.45		Харьковская обл. Харьковская обл.		
13	Патру Селин	рядовой	сиротск		1912	Кавказской мот. арт. р-н в Кавказе	Сусунской обл. Кавказская обл.			Сусунская обл. Кавказская обл.		
14	Либуса Иван	✓			1921	Кавказской мот. арт. р-н в Кавказе	Кавказская обл. Кавказская обл.			Кавказская обл. Кавказская обл.		
15	Сорокин Евгений	✓			1914	Орловской мот. арт. р-н в Орловске	Кавказская обл. Кавказская обл.			Кавказская обл. Кавказская обл.		
16	Сидкин Валентин	ш. сержант	сиротск		1923	Кавказской мот. арт. р-н в Кавказе	Кавказская обл. Кавказская обл.	15.05.45		Кавказская обл. Кавказская обл.		
17	Ворошилов Александр	сержант	пол. артиллерий		1925	Орловской мот. арт. р-н в Орловске	Орловская обл. Орловская обл.			Орловская обл. Орловская обл.		
18	Сидкин Валентин	ш. сержант	сиротск		1925	Орловской мот. арт. р-н в Орловске	Орловская обл. Орловская обл.			Орловская обл. Орловская обл.		

Результатом акції стали персональні маки кожного воїна, висаджені на сайті «Поле пам'яті» Українського інституту національної пам'яті.

Зібрані матеріали систематизовані у презентації «Кожна квітка – це чиясь доля...» [5].

Презентація

«Кожна квітка – це чиясь доля...»

SlideShare: <https://www.slideshare.net/knukim-library/ss-71670497>

Проводячи заходи з національно-патріотичного виховання молоді, НБ КНУКіМ впроваджує інноваційні форми роботи, тісно співпрацюючи із кафедрами і факультетами ВНЗ.

На початку 2014 р. широкій громадськості було презентовано інноваційно-освітній проект «Скарби нації», метою якого є популяризація елементів нематеріальної культурної спадщини України (далі – НКСУ) як унікальних культурних та мистецьких маркерів української держави.

Враховуючи наявність у структурі КНУКіМ мистецьких кафедр, у рамках проекту реалізуються такі завдання [7]:

- виховання патріотизму, зацікавленості у вивченні та збереженні української культурної спадщини;
- підвищення культурної самоосвіти студентства;
- відкриття в Науковій бібліотеці КНУКіМ Галереї мистецтв, де експонуватимуться вироби майстрів петриківського розпису, косівської та опішнянської кераміки тощо.

УКРАЇНА ПРИЄДНАЛАСЯ ДО «КОНВЕНЦІЇ ПРО ОХОРОНУ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО» У 2008 РОЦІ

У ст. 2 Конвенції зазначається, що нематеріальна культурна спадщина (НКС) – це культурно-духовні особливості, які вирізняють один етнос від іншого, формуючи його національну ідею. Відповідно до завдань Конвенції, кожна держава «повинна бути зацікавлена не тільки у збереженні елементів (елемент НКС – прояв нематеріальної культури), що формують її самобутність, а й у підвищенні обізнаності та поширенні інформації про них серед світового співтовариства» [6].

Найбільш продуктивно співпраця у рамках проекту відбувається зі студентами і викладачами кафедр музеєзнавства і пам'яткознавства, міжнародного туризму, народної-художньої творчості і фольклору, бібліотекознавства і книгознавства.

Для першокурсників кафедри музеєзнавства та пам'яткознавства в межах навчальної дисципліни «Вступ до фаху» організовано практичне заняття, під час якого демонструвалися перші експонати «Галереї мистецтв», що ознайомили студентів із виробами сучасних майстрів косівської мальованої кераміки: Марії Гринюк, Іванни Ділеті-Козак, Валентини Джуранюк, Михайла Сусака, Уляни Шкром'юк.

До головних передумов, що спричинили розробку проекту

саме в освітньому просторі вищого навчального закладу, крім актуальності дослідження нематеріальної культурної спадщини України та широкої цільової аудиторії, необхідно віднести такі:

- розуміння місії бібліотеки як провідного елемента у системі опанування, збереження, трансляції та розвитку українських традицій і культурних цінностей;
- прагнення допомогти користувачам у виборі пріоритетності їхніх ціннісних культурних та життєвих орієнтацій.

Заходи, проведені в рамках проекту «Скарби нації» упродовж 2014–2017 рр., допомогли розширити діапазон практичної складової ознайомлення з етнотуристичними ресурсами України та стали складовими освітніми компонентами до викладання авторської навчальної дисципліни «Український етнічний туризм» (розробник курсу – доцент кафедри міжнародного туризму А. Гаврилук). Її метою є виховання у студентської молоді почуття патріотизму, національної свідомості, національної гідності, громадянської позиції; сприяння використанню ресурсів українського етнічного туризму для розвитку внутрішнього туризму та вітчизняної туристичної індустрії.

Упродовж жовтня 2015 р. для студентів 1–2 курсів напряму підготовки «Туризм» у рамках проекту проведено три заходи: лекцію на тему «Народні промисли в Україні та унікальні осередки їх поширення і популяризації»; відвідання виставки «Символи косівської кераміки» у Національному історико-культурному заповіднику «Києво-Печерська лавра»; зустріч із

автентичним носієм етнічної української культури, народним майстром-гончарем із Косова М. Сусаком.

Наприкінці 2015 р. в читальній залі бібліотеки пройшов майстер-клас із виготовлення ляльки-мотанки, який провела майстриня із Черкащини В. Мірошник.

Його учасниками стали студенти, викладачі кафедри міжнародного туризму, співробітники бібліотеки.

Більш як 55 учасників мали змогу засвоїти елементарні основи виготовлення ляльок-мотанок, дізнатися про їх сакральні коди. Проводячи захід, майстриня особливу увагу приділила лялькам, присвяченим Материнству, Матері – Березині Роду та лялькам, об'єднаним у серію «Україна»: «Квітуча», «Хлібосольна», «Благословенна».

Для студентів 1 та 4 курсів Факультету готельно-ресторанного і туристичного бізнесу КНУКіМ з освітньо-професійного циклу дисципліни «Організація туризму: Туроперейтинг» (викладач Т. І. Ткаченко, кандидат географічних наук, доцент) та у рамках проекту «Скарби нації» у березні 2016 року відбулась показова національно-туристично-мистецька зустріч із петриківською художницею Т. Гарькавою – заслуженим майстром народної творчості України, доцентом кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Дніпропетровського національного університету ім. Олесья Гончара.

27 вересня 2016 року відбулася презентація проекту «Скарби нації» на першому засіданні клубу «Етносвітлиця», спільному творчому об'єднанню кафедри бандури та фольклору КНУКіМ та відділу патріотичного виховання і краєзнавчої роботи Київського міського будинку вчителя.

Одним із важливих напрямків роботи бібліотеки ВНЗ є культурно-просвітницька діяльність, що сприяє залученню студентської молоді до пізнання культурних цінностей України та Світу, розглядається як важлива складова самоосвіти та провідна функція бібліотечної діяльності.

У квітні 2017 року у читальній залі НБ відбулася зустріч студентів Кафедри бібліотечної, інформаційної та архівної справи Факультету культурології та представників Кафедри міжнародного туризму Факультету ГРТБ із науковцями Етнографічного музею у Тарнові: генеральним директором музею Анджеєм Шпунері, науковими співробітниками Данутою Сетері та Уршулою Геронь, які розповіли про унікальну традицію розписаних сіл, що вже більше 100 років побутує у південній Польщі, а саме у Малопольському воєводстві.

Зустріч студентства з традиційним та унікальним мистецтвом Польщі була проведена у рамках проекту «Скарби нації» та стала найвищим проявом зближення культур двох народів.

21 квітня 2017 року у НБ відбувся майстер-клас з технології розпису косівської мальованої кераміки, який провела кандидат мистецтвознавства, доцент Косівського інституту прикладного і декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв Марія Гринюк.

Проведення заходів засвідчило, що такі зустрічі студентства із носіями самобутнього народного мистецтва привертають увагу до української історії, народно-декоративного мистецтва, виховують почуття гордості, патріотизму, викликають повагу до національних традицій.

Реалізуючи інноваційно-освітній проект «Скарби нації», Наукова бібліотека КНУКіМ:

- *створює інформаційну та джерельну базу для дослідження нематеріальної культурної спадщини України,*
  - *виховує патріотичні почуття, що відповідають викликам сучасного життя у ставленні до культури, традицій, звичаїв українського народу,*
  - *безпосередньо впливає на формування нового мислення і погляду студентської молоді на зміни всередині суспільства, ідентифікаційні процеси, готовність до змін.*
-

Отже, Наукова бібліотека КНУКіМ цілеспрямовано працює над реалізацією завдань, поставлених у Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді, запроваджує та втілює в життя інноваційні проекти, проводить освітні, просвітницькі заходи, майстер-класи.

Проведені благодійні акції, волонтерська допомога воїнам АТО, пошук матеріалів про учасників Другої світової війни, створення видань і мультимедійної продукції патріотичного характеру за безпосередньої участі студентів вишу свідчать про усвідомлення бібліотекарями важливості та необхідності подальшої роботи, спрямованої на патріотичне виховання молоді засобами бібліотечної роботи.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015–2020 роки [Текст] : Указ Президента України від 13 жовт. 2015 р. № 580/2015 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 83. – С. 7–14.
2. Кухаренко А. Л. Бібліотека ВНЗ як соціально-комунікаційний центр творчого розвитку і самореалізації особистості [Текст] / А. Л. Кухаренко // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. – 2014. – Вип. 43. – С. 150–157.
3. Воїнам АТО присвячується...[Текст] // Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв. Літопис подій, 2014 рік : дайджест. – Київ, 2015. – С. 60.
4. «Борись в ім'я честі» [Електронний ресурс] : буктрейлер. – Електрон. дані. – Режим доступу: www.youtube.com/watch?v=MWUB3K6NBwA (дата звернення: 26.09.2016). – Назва з екрана.
5. «Кожна квітка – це чиясь доля...» [Електронний ресурс] : презентація PowerPoint / авт.-уклад. О. О. Скаченко // Наук. б-ка Київ. нац. ун-т культури і мистецтв : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/POLE_PAMYATI.pdf. – Назва з екрана.
6. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d69 (дата звернення: 26.09.2016). – Назва з екрана.
7. Скарби нації [Електронний ресурс] : лонгрід / підгот. Олена Скаченко ; технічна підтримка Євгена Дорошенка ; Наук. б-ка Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Електрон. текст. і граф. дані. – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://skarbi-natsiyi.tilda.ws>, вільний. – Назва з титул. екрана. – Дата публ.: 10.04.2017. – Створено на сервісі Tilda. – Укр.

Всім борцям за Україну присвячується...

Можна тіло в кайданах тримати
І нікуди воно не зникне.
Можна змусити тіло мовчати,
Але голос в душі не втихне.

Можна змусить будь-що говорити,
але думку ніяк не змінити.
Якщо та породила ідею – крізь віки –
Вона буде жити!

За Вкраїну не раз боліло,
за Вкраїну немало крові,
Не один патріот загинув,
вже посмертно ставши Героєм.

За Вкраїну немало поетів
молитви вночі складали,
Але їх за любов до держави
У в'язницях сирих тримали!

Син мужицький – кріпацька доля,
Він народу серце й душа.
Все життя під крилом неволі,
Він крізь біль про свободу писав.

Син мужицький, Кобзарє величний!
Хоч земля тебе вже пригорнула...
Ти живий! Будеш жити вічно!
У віршах, у поемах, в думках!

Тобі вже понад два століття,
Дух твій бродить по Україні.
Він дощем опадає на листя,
Він гуляє вітром в долині....

О. О. Михайловська,
Студентка групи КББ-43,
факультет культурології КНУКіМ.

Відділ національно-патріотичного виховання
Міністерства молоді та спорту України

Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України

Наукова бібліотека
Київського національного університету культури і мистецтв

Кафедра міжнародного туризму
Факультету готельно-ресторанного і туристичного бізнесу
Київського національного університету культури і мистецтв

Україна патріотична

Науково-популярне видання

Засновник: Наукова бібліотека
Київського національного університету культури і мистецтв

Рік заснування – 2017

Упорядники: Олена Скаченко, Алла Гаврилюк

Головний редактор Юрій Горбань

Наукові консультанти: Володимир Антоненко,
Жанна Петрочко

Дизайн обкладинки Марина Летцева